

**HÖGSKOLAN
DALARNA**

Examensarbete

Kandidatuppsats

Med annat modersmål

Nyanländas skolsituation inom grundskolans verksamhet

Författare: Git Carlsson
Handledare: Dorota Lubinska/Åsa Wedin
Examinator:
Termin: Vt-2013
Program:
Ämne: Svenska som andraspråk III
Poäng: 15 Hp

Högskolan
Dalarna
791 88 Falun

Sammanfattning

Huvudsyftet med denna uppsats är att beskriva mottagandet för nyanlända elever, i år 6-9, vad gäller utbildning i en kommun i Sverige. Studiens avsikt har därmed varit att belysa, med utgångspunkt i tidigare forskning, vilka förutsättningar för en positiv skolutveckling som den nuvarande organisationen erbjuder.

För att uppnå detta syfte har jag genomfört en kvalitativ studie som baserats på intervjuer med fem informanter från skolans kontext, en rektor, en modersmåls lärare, en lärare i förberedelseklass samt två kärnämneslärare.

Resultaten från de genomförda intervjuerna har tolkats och analyserats och visar att förutsättningar för positiv skolutveckling finns i form av medvetenhet bland undervisande lärare samt rektor om vad som behövs för detta. Det finns behöriga lärare i svenska som andraspråk som försöker se till de nyanlända elevernas utbildningsbehov samtidigt som det finns andra lärare som har svårt att anpassa undervisningen för dessa elever. För att kunna diagnostisera utbildningsbehovet genomförs kartläggningar av lärare i syfte att få så mycket information om elevens skolbakgrund som möjligt. Dessvärre framkommer inte exakt hur och vad man kartlägger eller vad man gör med resultaten men det visar sig att det är kunskaper i matematik och engelska som främst testas, och det på svenska, vilket är tvärtemot vad Skolverket rekommenderar. Skolverket menar att det är viktigt att man inte bara tittar på elevens kunskaper i svenska språket utan att man även ska titta på elevens kunskaper från hemlandet.

Studiehandledning förekommer inte på skolan utan de lärare som undervisar de nyanlända eleverna och då främst i svenska som andraspråk får därför fungera som studiehandledare, på svenska, vid språkproblem som uppstår.

När eleverna anses vara mogna för klassundervisning sker en övergång dit. Detta äger rum efter kunskapstester och när läraren i förberedelseklassen anser att elevens språkkunskaper är tillräckliga för att klara av den undervisningen.

Eleverna slussas ut till övriga ämnen successivt i syfte att integreras med klassen vilket är en bra förutsättning för positiv skolframgång.

Den sammanfattande helhetsbilden av resultaten, på den undersökta skolan, visar att det finns förutsättningar för positiv skolutveckling för de nyanlända eleverna, medan det även framkommer att det finns mer att göra för att förbättra skolsituationen för dessa elever.

Nyckelord: Nyanlända, svenska som andraspråk, kartläggning, skolutveckling, studiehandledning, mottagande, grundskola, förberedelseklass.

Innehåll

Sammanfattning

Innehåll	1
Lista över bilagor	2
1 Inledning	3
1.1 Syfte och frågeställningar	5
2 Bakgrund	6
2.1 Tidigare forskning	7
3 Metod	14
3.1 Val av skola	15
3.2 Informanter	16
3.3 Genomförande	16
3.4 Metodologisk reflektion	17
3.5 Forskningsetiska principer	18
4 Resultat	20
4.1 Mottagandet	20
4.2 Kartläggning	20
4.3 Undervisning i förberedelseklass	23
4.4 Organisation av ämnet svenska som andraspråk	24
4.5 Modersmål och studiehandledning	26
4.6 Undervisning i kärnämnen för nyanlända elever	27
4.7 Undervisning i No- och So-ämnen	29
5 Analys	31
6 Diskussion	36
Tackord	40
Referenser	41
Bilagor	43

Lista över bilagor

Bilaga 1	Information om deltagande i intervju om invandrarelevs skolsituation.	43
Bilaga 2	Intervjufrågor vårterminen 2013	44

1 Inledning

De styrande inom skolläringar runt om i landet har ett stort ansvar för att ombesörja att nyanlända elever får en bra skolgång och se till att de får den utbildning de har rätt till. Därför är den enskilda skolans organisation av verksamheten för elever med ett annat modersmål än svenska av stor betydelse för att undervisningen i det nya språket ska fylla sin funktion och för att de nyanlända eleverna ska få en adekvat utbildning. I Vetenskapsrådets forskningsöversikt *Nyanlända och lärande* (2010) beskriver Nihad Bunar tre kriterier för att en elev ska betraktas som nyanländ och vara föremål för en särskild skolintroduktionsplan. Dessa kriterier är: att en elev anländer nära skolstarten eller under sin skoltid, att en elev har ett annat modersmål än svenska samt att eleven inte behärskar det svenska språket (Bunar, 2010, s. 14). Denna definition, enligt Bunars kriterier av nyanlända, åsyftas i mitt arbete när nyanlända nämns.

I en granskningsrapport från Skolinspektionen (2009:3, s. 29) framkommer att en stor andel av de nyanlända eleverna inte får undervisning i de ämnen de har rätt till. De granskade skolorna måste därför vidta åtgärder för att avhjälpa dessa problem genom att diskutera det inre arbetet på skolorna om hur de ska anpassa undervisningen för elever med annat modersmål än svenska. På grund av bristande resurser och av ekonomiska skäl flyttas elever över till ämnet svenska när de uppnått en viss nivå i språket, trots att de egentligen skulle behöva en fortsatt undervisning i ämnet svenska som andraspråk (Skolverket, 2008). För att eleverna ska få den utbildning de har rätt till och för att positiv skolframgång ska vara möjligt är det viktigt att skolan anpassar undervisningen för de nyanlända eleverna. Faktorer som i positiv riktning påverkar elevernas skolutveckling är bland annat; studiehandledning på modersmål, vilken pedagogik som bedrivs, lärarnas kunskap om andraspråksinlärning, skolans organisation av ämnet svenska som andraspråk och att elevernas kulturella och språkliga bakgrund respekteras och tas tillvara samt att respekt visas i mötet med nyanlända elever. Ovanstående definitioner av begreppet positiv skolutveckling åsyftas i mitt arbete när positiv skolutveckling nämns.

Ett annat problem är att det råder delade meningar bland lärare om huruvida

nyanlända elever ska undervisas integrerat eller segregerat, hur en åtskild undervisning av vissa elever ska organiseras och utformas (Fridlund, 2011, s. 138). Enligt Fridlund framkommer att flertalet pedagoger har ett ambivalent förhållningssätt till andraspråksundervisning och med den uppdelade undervisningen som den medför. Detta innebär att hela klassen sällan är tillsammans under en hel skoldag vilket försvårar undervisningen (Fridlund, 2011, s 171f). Enligt Cummins (2001) anser en del pedagoger att det är de utbildade andraspråklärarna som ska bedriva undervisningen av de nyanlända eleverna, vilket är missgynnande för eleverna när det är alla pedagogers ansvar i alla skolämnen (Cummins, 2001, s.4).

I mitt arbete som lärare har jag inte sällan sett brister i organisationen av nyanlända elevers skolgång. Till exempel erbjuds ofta ingen studiehandledning och ofta erbjuds ingen modersmålsundervisning heller. En del av de nyanlända eleverna uttalar att de inte vill läsa ämnet svenska som andraspråk eftersom både föräldrarna och eleverna tror att ämnet undergräver deras chanser att söka vidare till högre studier och att ämnet endast är stödundervisning för svaga elever. I en rapport från Skolverket (2008, s. 17) påtalas att ämnets status kan ha avgörande betydelse för elevens motivation att delta i undervisningen av svenska som andraspråk.

Den för föreliggande undersökning utvalda kommunen med dess skolor har tagit emot många nyanlända elever och för det krävs en noggrann organisation, enligt mina egna erfarenheter. En intressant faktor som finns med i bilden är att Skolinspektionen har påpekat brister i utbildningen för nyanlända elever i just den här kommunen (Skolinspektionen, 2009:3). Eleverna har inte fått studiehandledning på modersmålet för att stödjas i sin kunskapsutveckling i den utsträckning de behöver, trots att skollagen säger att det ska erbjudas (Skolinspektionen, 2009:3 s. 7-10).

Eftersom jag undervisar i ämnet svenska som andraspråk på gymnasienivå och samtidigt studerar ämnet för att få full behörighet har jag funnit ovanstående problematik mycket intressant. Min B-uppsats i svenska som andraspråk som jag skrev 2012, *Andraspråksundervisning - Organisation och språkpolicy inom skolan*

för elever med annat modersmål än svenska, handlade om andraspråkselever i gymnasieskolan där jag undersökte hur dessa togs emot i skolan, vilken språkpolicy ledningen hade, hur organisationen såg ut och hur andraspråksundervisningen bedrevs. Med anledning av det ovan nämnda och att de nyanlända eleverna har ökat i antal på den undersökta skolan, sedan jag gjorde min tidigare undersökning (Carlsson, 2012), vill jag i denna studie undersöka och lyfta fram hur nyanlända elever tas emot i en grundskola i den aktuella kommunen.

1.1 Syfte

Syftet med denna studie är att beskriva mottagandet för nyanlända elever, i år 6-9, vad gäller utbildning i en kommun i norra Sverige. Med studien ämnar jag med utgångspunkt i tidigare forskning att belysa vilka förutsättningar för en positiv skolutveckling som den nuvarande organisationen erbjuder. Specifika frågeställningar är:

1. Hur ser mottagandet av de nyanlända eleverna ut i den undersökta kommunen?
2. Hur ser kartläggningen av elevernas tidigare skolkunskaper ut och vad kartläggs?
3. Hur organiseras undervisningen i ämnet svenska som andraspråk och hur avgörs vilka elever som ska läsa svenska som andraspråk, och på vilka grunder?
4. Hur ser tillgången på behöriga lärare inom ämnet svenska som andraspråk ut?
5. Erbjuds studiehandledning på modersmålet i undervisningen och hur är den i så fall organiserad?
6. Hur organiseras undervisningen i andra ämnen än svenska för nyanlända elever?

2 Bakgrund

Enligt skollagen för grundskolan ska undervisningen omfatta bland annat ämnet svenska som andraspråk. ”I grundskoleförordningen fastslås att undervisning i svenska som andraspråk ska, *om det behövs*, anordnas för elever med annat modersmål än svenska” (Skolverket, 2008, s.58). Rektor beslutar om undervisning i ämnet svenska som andraspråk ska anordnas istället för undervisning i svenska. Ämnet svenska som andraspråk kan utöver ämnet svenska anordnas som elevens val, språkval och/eller skolans val. I grundskoleförordningen står även att eleven har rätt till studiehandledning på sitt modersmål om eleven behöver det samtidigt som förordningen inte klart uttrycker vad som avses med studiehandledning (Skolverket, 2008, s. 43ff).

I Skolinspektionens granskningsrapport (2009) framkommer att det råder delade meningar bland lärare om hur eleverna bäst lär sig svenska. Många lärare tycker att det sker genom att studera mycket svenska. Cummins visar på motsatsen, att elevernas kunskapsutveckling gynnas bäst av att begreppen som används i ämnesundervisningen stärks både på elevens modersmål och på det svenska språket (2011, s. 10f). Colin Baker (2011) understryker också vikten av att eleven använder sitt modersmål i undervisningen. Baker menar att det är svårt att lära på ett nytt språk som eleverna har svårt att förstå eller inte förstår alls, utan modersmålets hjälp (2011, s. 284f).

I granskningsrapporten som gjorts av Skolinspektionen (2009) gällande lärares behörighet och användning av dennes kompetens visas på svårigheter med att tillhandahålla modersmållärare eftersom de ofta tillhör en egen organisation som är sidoordnad skolan. Detta innebär att de ofta tvingas ambulera mellan skolorna och har svårt att samverka med övriga lärare på grund av tidsbrist och därför inte blir delaktiga i det pedagogiska utvecklingsarbetet. Ofta har undervisningen, om den har anordnats, utförts av lärare som saknar utbildning i ämnet (Skolinspektionen, 2009:3, s. 24). Undervisningen i modersmål är oftast förlagd efter ordinarie skoltid vilket har betydelse för elevers, alternativt föräldrars, intresse och möjlighet att delta (Skolverket, 2008, s. 40).

Skolinspektionens granskningsrapport (2009) beskriver att det finns lärare som lyckats ta tillvara på nyanlända elevers tidigare kunskaper, stimulera och ha höga förväntningar på att eleverna ska lyckas vidareutveckla sina kunskaper. Men det har även framkommit att det förekommer ”lärare vars fokus är att hjälpa elever tillrätta i en skola som bygger på ett brist- och normalitetstänkande och som riktar uppmärksamheten mot eleverna som avvikande och annorlunda. Elever med utländsk bakgrund uppmärksammas främst som avvikande och bristfälliga”; ”invandrarelever uppmärksammas för det de inte är osynliggjorda för vad de är”; ”utanförskap skapas och återskapas”(Skolinspektionen, 2009:3, s. 25). För att förflytta fokus från vad eleverna inte kan eller har för själva lärandet, måste perspektiven inom skolan vidgas samt attityd- och bemötandefrågornas ställning i arbetet stärkas. Skolan ska anpassas efter elevens behov och inte tvärtom, enligt Skolinspektionen. Rektors och lärars insikt i och tillämpning av styrdokument behöver förbättras (Skolinspektionen, 2009:3, s. 25f). All personal måste, oberoende av sin roll i skolan, ta hänsyn till och ta vara på elevernas kulturella och språkliga bakgrund samt visa respekt i mötet med nyanlända elever för att undvika segregering och särskiljande, menar Skolinspektionen (Skolinspektionen, 2009:3, s. 28).

2.1 Tidigare forskning

I denna del redovisas forskning om vilka faktorer som påverkar nyanlända elevers skolframgång. Den tidigare forskningen samt olika rapporter och studier som valts ut belyser frågor kring hur utbildning för nyanlända elever är och hur den borde vara organiserad. Jag har valt ut det som åskådliggör nyanlända elevers mottagande i grundskolan, frågor om andraspråksundervisning, studiehandledning samt kartläggningar som görs för att tillgodose elevernas utbildningsbehov. För att hitta den tidigare forskningen har jag bland annat gjort artikelsökningar via google.se där jag fått fram intressant material. Jag har gått igenom tidigare kurslitteratur i ämnet svenska som andraspråk som jag haft mycket nytta av samt erhållit tips på litteratur från min handledare som varit relevant för mitt arbete.

I en forskningsöversikt från Vetenskapsrådet (2012) framläggs aktuell forskning som bland annat visar vilka grundläggande villkor som är betydelsefulla för nyanlända elevers skolframgång och vad som är viktigt vid mottagande av dessa elever. Monica Axelsson och Ulrika Magnusson belyser att inom internationell forskning, där man fokuserat på språkliga minoritetselevers skolframgång, framstår vissa faktorer och områden som centrala för dessa elevers skolframgång (2012, s. 273). Utveckling av ett nytt språk menar Axelsson och Magnusson påverkas av de sociokulturella processer som eleven medverkar i. Det kan bland annat vara vilken pedagogik som bedrivs i skolan, utformningen av undervisningen i och på andraspråket, förstaspråkets användning och status i skolan, skolans organisation och det sociopolitiska sammanhanget (Axelsson & Magnusson, 2012, s. 273).

Axelsson och Magnusson (2012) återger vad Thomas och Collier kommit fram till i sin forskning inom andraspråksområdet om vad som är viktigt för elevers skolframgång. Elever måste få tillgång till sitt modersmål i undervisningen då det genom detta överförs kunskaper om språkliga djupstrukturer, läs- och skrivförmåga och tankeprocesser till andraspråket. Axelsson och Magnusson beskriver vidare att ett starkt utvecklat modersmål är den väsentligaste bakgrundsfaktorn för skolframgång som framkommit i Thomas & Colliers studie (2012, s. 287). Kenneth Hyltenstam och Tommaso M. Milani (2012), samt Colin Baker (2011) berör likaså modersmålets betydelse vid andraspråksinläring. De uppger att undervisning i modersmål är värdefull, för vissa elever helt central för personlig utveckling och skolframgång. De menar att modersmålsutvecklingen kan vara väsentlig i de fall där andraspråket ännu inte fungerar till fullo som redskap för kunskapsinhämtande och att det är svårt för elever att lära ett nytt språk som de har svårt att förstå eller inte förstår alls, utan modersmålets hjälp (Hyltenstam & Milani, 2012, s. 67; Baker, 2011, s. 284f). Enligt Bunar (2010) visar sig olika myndigheters utvärderingar av nyanländas situation som negativ angående det undermåliga användandet av elevernas modersmål i undervisningen. Det som i första hand kritiserats är avsaknaden av handledning på modersmålet i betydelse av att en modersmåls lärare hjälper eleverna att inhämta kunskaper i andra ämnen, exempelvis, matematik och samhällskunskap, på sitt modersmål för att eleverna inte ska tappa alltför mycket i ämneskunskaper på grund av bristande kunskaper i svenska språket (Bunar, 2010, s. 69). Enligt Sveriges Riksdags grundskoleförordning (1994:1194) har elever rätt

till studiehandledning på modersmålet vars möjlighet är avgörande för eleverna i deras kunskapsutveckling.

Vikten av en sociokulturellt stöttande miljö, där modersmålet används i undervisningen, beskriver Axelsson och Magnusson (2012) som en annan betydande faktor för andraspråks elever. I den miljön åstadkom eleverna bättre resultat, enligt Thomas & Colliers studie, eftersom de gick i skolor där de uppskattades och behandlades med respekt. Där såg lärarna elevernas tvåspråkighet som en resurs, elevernas livserfarenheter fick ta plats och deras modersmål respekterades och användes livligt i undervisningen (Axelsson & Magnusson, 2012, s. 288). Forskning visar också att elever som deltar i modersmålsundervisning trivs bättre och känner mer trygghet i sitt skolarbete, de accepterar sin dubbla etniska bakgrund bättre, de får mer styrd information om och vägledning in i det svenska samhället och klarar skolarbetet bättre än motsvarande elever som inte deltar (Hyltenstam & Milani, 2012, s. 70).

Vidare återger Hyltenstam och Milano en undersökning som gjorts av SKL (2010) av nyanlända elevers skolgång, som visar att en av de viktigaste variablerna bakom lyckad skolframgång är en väl strukturerad modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmålet (Hyltenstam & Milani, 2012, s. 70). Bunar (2010) menar att modersmålsundervisning skall erbjudas och påpekar att det är viktigt hur den organiseras. Bunar säger även att modersmålslärares kompetens ska höjas, att de ska integreras i skolans vardag då de för en ambulerande tillvaro mellan olika skolor (Bunar, 2010, s. 71).

En viktig komponent för elevers skolframgång som Axelsson och Magnusson (2012) beskriver utifrån de olika undervisningsmodellerna Thomas och Collier gjort, är att ge utrymme för elevernas samarbete i deras andraspråksundervisning. Denna samarbetsinriktade undervisning tillsammans med lärare som vidareutbildat sig i relevanta, aktiverande undervisningsformer som temaundervisning och samarbetsinlärning var mycket effektiv. Eleverna gjorde större framsteg över tid med dessa vidareutbildade lärare än vid traditionell undervisning (Axelsson & Magnusson, 2012, s. 288).

I Bunars rapport *Nyanlända och lärande – En forskningsöversikt om nyanlända elever i den svenska skolan* (2010) presenteras vilka kunskaper vi idag har om nyanlända elevers lärandeprocesser och position i skolan. Bland annat belyses vilka kunskaper som finns om det skolsystem som ska integrera de nyanlända i det dagliga arbetet (Bunar, 2010). Enligt Sveriges Riksdags Departementsserie (2013:6) *Utbildning för nyanlända elever* räknas en elev som nyanländ upp till fyra år efter ankomsten till skolan. Bunar (2010) menar att under denna period kan eleven ha möjlighet att gå i förberedelseklass på grundskolan (eller i IVIK på gymnasiet). En nyanländ elev ska kunna integreras i ordinarie klass oberoende av hur länge eleven undervisats i skolan och det som avgör integration i klass bedöms utifrån elevens enskilda framsteg. Bunar (2010) säger även att Skolinspektionen anser att eleverna hålls kvar omotiverat länge i de isolerade organisatoriska formerna, vilket förhindrar integration. Den kritik som oftast riktas mot verksamheten vid sidan om den fysiska isoleringen är: bristande handledning på elevernas modersmål, avsaknad av policyplaner på kommunal nivå om hur de nyanlända ska tas emot och avsaknad av kunskaper bland personalen om vilka regler som gäller (Bunar, 2010, s. 16).

Forskning som gjorts vad gäller organisationens betydelse för språkutvecklingen, för elever med annat modersmål än svenska, är av aktuellt intresse idag. I en studie som Lena Fridlund genomfört i sin doktorandstudie, *Interkulturell undervisning- ett pedagogiskt dilemma*, (2011) undersöks hur olika yrkesutövare såsom lärare och rektorer inom en pedagogisk verksamhet hanterar en skola för alla och hur ”talet om” en åtskild undervisning för vissa elever formuleras och motiveras i olika dokument och av olika yrkesutövare inom ett grundskoleområde. Studien undersöker även hur skolor hanterar den svåra uppgiften ”en skola för alla” samtidigt som vissa elever undervisas i svenska som andraspråk och i förberedande klasser separat från sina klasskamrater (Fridlund, 2011).

Resultatet av Fridlunds studie visar att på ett generellt plan betonas flerspråkighet och mångkulturell kompetens som tillgångar medan dokumenten i övrigt visar att denna mångfald är att betrakta som ett problem. Undervisningen i svenska som andraspråk och i förberedelseklass bedrivs ”vid sidan av” eller åtskilt från andra

skolaktiviteter. De yrkesverksamma, oavsett uppdrag, i den pedagogiska verksamheten gör sitt bästa för att legitimera separation av andraspråksutbildningen. Orsakerna till uppdelning av vissa elever i olika grupper och olika klasser ”motiveras av deras annorlunda beteende, särskilda behov av lugn och ro, annan kulturell bakgrund, traumatiska upplevelser, behov av introduktion och förberedelser och i behov av fostran (Fridlund, 2011, s. 238).” Här finns ett ”skillnadens dilemma” eftersom lärare och rektorer ställs inför svårigheter när de ska motivera den åtskilda undervisningen för eleverna (Fridlund, 2011).

Axelsson (2004, s. 506) påpekar att det i Sverige finns tydliga styrdokument, lagar och förordningar som stödjer skolutveckling i ett mångkulturellt samhälle och att de lagar som rör den språkliga mångfalden i svenskt utbildningssamhälle är relativt starka och omfattande. I dessa styrdokument, lagar och förordningar regleras bland annat vad som ska omfattas i undervisningen och vilka mål som ska uppnås (Axelsson, 2004, s. 507). Vidare anser Axelsson att det inte är styrdokument som saknas utan att det är kunskapen, förmågan eller viljan att införa dem (2004, s. 507). Detta leder i stor utsträckning till att elevens möjligheter till skolframgång hämmas. Det viktigaste för att stödja elevens skolframgång är förståelse och kunskap hos pedagoger och föräldrar samt en ständig pågående kommunikation mellan skolan och hemmet (Axelsson, 2004, s. 507ff). Axelsson och Magnusson (2012) påtalar vikten av insatser för att se till att ämnet genomförs enligt syftet med välutbildade lärare och genom dessa insatser stärka ämnets status hos elever och föräldrar (2012, s. 346).

Axelsson och Magnusson (2012) beskriver att forskningen är enig om att andraspråkslever behöver särskilda arrangemang. Det är inte tillräckligt att eleverna genomgår en kortare introduktionsundervisning för att sedan medverka i ordinarie undervisning utan lärarnas medvetenhet om andraspråkslevers behov eller ämnens språkliga omfång (Axelsson & Magnusson, 2012, s. 294). Vidare beskriver Axelsson och Magnusson att en viktig förutsättning för den sociala integrationen, av de nyanlända eleverna, innebär att det är nödvändigt med särskilda arrangemang i form av förberedelseklasser under en inledande tid i kombination med kontaktmöjligheter av jämnåriga kamrater (2012, s. 295).

”Skolans uppdrag blir att ge de flerspråkiga eleverna en kvalificerad språk- och ämnesundervisning med fokus på språklig medvetenhet i alla ämnen vilket gör att de kan hinna ifatt och hålla takten med sina enspråkiga kamrater samtidigt som de har maximal social kontakt” (Axelsson & Magnusson, 2012, s. 296).

För ämnets bevarande visar forskning, enligt Axelsson och Magnusson (2012), att är det är viktigt att alla lärare genom både grundutbildning och fortutbildning, erhåller kunskap om flerspråkighet och andraspråksinläring samt erhåller vetskap om ett mångkulturellt förhållningssätt så att lärarna tillsammans med andraspråklärarna och modersmålslärarna ska kunna planera och stödja utbildningen för den flerspråkiga eleven. För att kunna diagnostisera och bedöma elevernas utbildningsbehov är det nödvändigt att lärare och skolledare besitter kunskap om flerspråkighet och lärande på ett andraspråk (Axelsson & Magnusson, 2012, s. 295). Cummins (1996) påtalar att det är viktigt att andra lärare än de som undervisar i svenska som andraspråk känner till vad som är utmärkande för andraspråksinläring och vad som sker under inlärningsprocessens gång för att undvika att de nyanlända eleverna misslyckas i skolan. Genom att kursinnehållet bygger på de svensktalande elevernas villkor och att prov är konstruerade utan att ta hänsyn till de nyanlända eleverna är risken stor att dessa elever misslyckas (Cummins, 1996, s. 140).

Sammanfattningsvis är forskningen inom andraspråksområdet enig om att olika sociokulturella faktorer påverkar nyanlända elevers skolframgång. Likaså att mottagandet av dessa elever inom skolan är avgörande för hur deras skolgång ska bli så framgångsrik som möjlig. Undervisningens utformning i och på andraspråket, vilken pedagogik som bedrivs i skolan, förstaspråkets användning och skolans organisation är faktorer som är avgörande för hur utvecklingen av nyanlända elevers andraspråk sker.

Vidare är modersmålets betydelse i undervisningen väsentlig i många fall där andraspråket ännu inte fungerar fullt ut och användandet av modersmålet visar att elever klarar skolarbetet bättre och känner sig tryggare. En väl strukturerad modersmålsundervisning och studiehandledning är viktiga variabler för lyckad skolframgång. Samarbetsinriktad undervisning och aktiverande

undervisningsformer tillsammans med välutbildade lärare inom andraspråk ger de nyanlända eleverna möjlighet till framsteg i sin språkutveckling samtidigt som det är viktigt att alla lärare som undervisar nyanlända elever har kunskap om hur ett andraspråk tillägnas på bästa sätt. Viktigt är också att lärare och skolledare besitter kunskap om flerspråkighet och lärande på ett andraspråk för att kunna diagnostisera och bedöma elevernas utbildningsbehov (Axelsson & Magnusson, 2012 , s. 295).

Avslutningsvis måste organisationen av undervisningen i svenska som andraspråk följa de lagar och förordningar som rör den språkliga mångfalden i svenskt utbildningssamhälle för vad som ska omfattas i undervisningen för de nyanlända eleverna och vilka mål som ska uppnås. De nyanlända eleverna ska integreras i klass så snart som möjligt, för att få social kontakt med sina enspråkiga klasskamrater, men till en början behövs särskilda arrangemang som förbereder eleverna för ordinarie undervisning med kvalificerad språk- och ämnesundervisning i alla skolans ämnen.

3 Metod

För att besvara syftet för denna uppsats, som är att beskriva mottagandet för nyanlända elever, i år 6-9, vad gäller utbildning i en kommun i norra Sverige samt därmed belysa med utgångspunkt i tidigare forskning vilka förutsättningar för en positiv skolutveckling som den nuvarande organisationen erbjuder, har jag valt att genomföra en kvalitativ studie, med intervju som metod. Intervjuerna utförs med berörda informanter i skolans miljö som besitter specifika kunskaper inom området. Undersökningen utgår från ett ”fall”, en grundskola i dess naturliga miljö.

De metoder och tekniker som väljs av mig som forskare är avgörande för studiens syfte. Ett kvantitativt perspektiv fokuserar på att studera mätbar statistik, kvantifiering med hjälp av statistik och matematik. Ett kvalitativt perspektiv kännetecknas av att det inte använder sig av siffror och tal, utan inbegriper eller resulterar i verbala formuleringar, skrivna eller talade (Backman, 2009, s. 33).

Backman påpekar att en vanlig metod i det kvalitativa perspektivet utgörs av intervju där jag som forskare utgör ett instrument (Backman, 2009, s. 59). I denna undersökning används intervjuer för att samla in data för att sedan analysera och beskriva resultatet utifrån dessa. Valet att intervjua motiveras utifrån att jag behövde information från personer inom skolans kontext med kunskap inom området för att besvara mitt syfte.

En viktig faktor att förhålla sig till är att jag som forskare måste ha ett öppet sinne vid tolkandet av insamlad data för att vara så objektiv som möjligt (Denscombe, 2010, s. 387). Kvalitativ dataanalys är en ”trasslig, tvetydig, tidskrävande, kreativ och fascinerande process som inte fortskrider på något linjärt sätt: den är inte snygg och prydlig” (Denscombe, 2010, s. 387). I motsats till kvantitativa data som presenteras med hjälp av tabeller och statistik vilka ”utgör ett kortfattat och etablerat sätt för forskaren att sammanfatta fynden från stora datavolymer” (Denscombe, 2010, s. 387).

Föreliggande studie är en fallstudie av en grundskola i norra Sverige som tar emot nyanlända elever och lämpar sig därför att studera det jag är intresserad av, mottagande och organisation. Fallstudien utmärks av dess inriktning på endast en undersökningsenhet där man kan gå på djupet och studera saker i detalj och genom detta skaffa sig rika insikter i det specifika fallet (Denscombe, 2009, s. 59f).

3.1 Val av skola

Mot bakgrund av tidigare erfarenheter, debatter och diskussioner samt forskning om den mångkulturella och flerspråkiga skolan och mitt nuvarande arbete som lärare i ämnet svenska som andraspråk på en gymnasieskola föll sig valet av min undersökning till grundskolans år 6-9. Eftersom jag tidigare genomförde en undersökning i en gymnasieskola och vet hur det fungerade rent praktiskt där, vad gäller organisation och språkpolicy inom området andraspråksundervisning, var mitt intresse att välja ett lägre stadium strax före gymnasiet för att få bättre förståelse hur nyanlända elever tas emot där och belysa hur dessa elevers skolsituation ser ut.

Den grundskola som undersöks i studien ligger i en kommun i norra Sverige och är en av totalt sju grundskolor i kommunen. Valet av den skolan berodde på att den är den enda i kommunen som har elever i åk 6-9 samt en förberedelseklass där nyanlända elever tas emot och där eleverna är 12-16 år gamla. På den utvalda skolan arbetar sammanlagt 54 personer i verksamheten. Vid undersökningstillfället fanns 319 elever på skolan samt 1-3 elever i förberedelseklass. Läraren i klassen kunde inte säga exakt hur många elever som gick i förberedelseklassen eftersom eleverna nyss hade anlänt till kommunen och det var oklart hur många elever som skulle stanna kvar där. I dagsläget, en termin efter undersökningens påbörjande, finns 12 nyanlända elever i förberedelseklass.

På den utvalde skolan skulle det bedrivas undervisning i svenska som andraspråk samt finnas en förberedelseklass inom verksamheten där elever med ett annat modersmål undervisas. Dessutom skulle eleverna gå i år 6-9. Eftersom syftet med uppsatsen är att beskriva mottagandet för nyanlända elever, i år 6-9, vad gäller utbildning i en kommun i norra Sverige samt därmed belysa med

utgångspunkt i tidigare forskning vilka förutsättningar för en positiv skolutveckling som den nuvarande organisationen erbjuder så utgjorde ovanstående kriterier ett krav i urvalsprocessen.

3.2 Informanter

Informanterna som valdes ut, av mig personligen, var lärare och rektor som är involverade i de nyanlända eleverna på den undersökta skolan. Den första informanten valdes ut på grund av dennes styrande position som rektor och som organisatoriskt ansvarig för de nyanlända eleverna. Den andra informanten, läraren i förberedelseklassen, var inget val eftersom det bara fanns en lärare på skolan som bedrev undervisning i förberedelseklass samt var behörig i ämnet svenska som andraspråk. Den tredje informanten var modersmållärare i ryska och denne var en av de två modersmållärare som jag fick kontaktuppgifter till, av rektorn, och som visade sig vara den ende som var tillgänglig för uppgiften. Den fjärde och femte informanten valdes ut mot bakgrund av att de skulle respektive ha olika kärnämnen som de undervisade de nyanlända eleverna i. Dessa två lärare hade jag sedan tidigare kännedom om och visste att de undervisade i kärnämnen på den undersökta skolan. Valet av dessa två kärnämneslärare grundade sig även på undervisningsämnenas komplexitet när det gäller användning av specifika ord och begrepp samt att jag visste att lärarna inte hade svenska som andraspråk i sin utbildning. Sammantaget utvaldes alltså fem informanter. Detta urval av informanter kan ha påverkat studiens resultat eftersom det fanns fler kärnämneslärare på den undersökta skolan att tillgå och intervjuer med dessa hade kanske gett andra svar.

3.3 Genomförande

De berörda informanterna vidtalades och informerades om undersökningens syfte. Sedan läste de igenom ett informationsbrev och samtyckte muntligt till intervjuerna (bilaga 1). Informationsbrevet samt intervjufrågorna lämnades till informanterna för att de skulle kunna reflektera och förbereda sig innan samtalen. Därefter bokades tider inför intervjuerna.

Intervjuerna på den undersökta skolan genomfördes i ett rum ute i verksamheten.

Vid intervjuerna med informanterna använde jag mig av specifika frågor utifrån uppsatsens syfte, (bilaga 2), för att få fram relevant information och vid behov kunna ställa följdfrågor. Intervjuerna spelades in på MP3-spelare och det var fem intervjuer som fullföljdes. En intervju genomfördes med rektor och en med läraren i svenska som andraspråk i förberedelseklassen, en med modersmålsläraren och en vardera med de två kärnämneslärarna. Intervjuerna pågick i cirka 30 minuter vardera. Jag fick tillåtelse att återkomma för komplettering av materialet eller om någonting var oklart vid sammanställningen av arbetet. Vid sammanställningen upptäckte jag att kompletterande frågor behövdes för att få mer information angående förberedelseklassen och dess kartläggning så därför gjordes ytterligare en intervju med läraren i svenska som andraspråk i förberedelseklassen. Den sistnämnda intervjun genomfördes på telefon och spelades in på MP3-spelare via högtalaren på telefonen.

Mitt intervjumaterial har jag analyserat genom att lyssna igenom det bandade materialet otaliga gånger samt nedtecknat alla intervjuer ordagrant. Därefter har jag sökt information i mitt material för att få svar på de frågor som varit relevant utifrån mitt syfte för att sammanställa arbetet. Det har varit en tidskrävande uppgift att värdera, sammanfatta och tolka intervjumaterialet och det har krävt ett ständigt återvändande till de bandade intervjuerna för att ”lyssna en gång till”.

3.4 Metodologisk reflektion

Ett kvalitativt förhållningssätt lämpar sig väl utifrån studiens syfte och i enlighet med detta har intervjuer med nyckelpersoner i verksamheten gjorts. Backman beskriver kvalitativ metod som en metod som innefattar eller resulterar i verbala formuleringar, talade eller skrivna och att yttranden sker verbalt samt att det traditionella ordet är instrumenten (Backman, 2009).

Syftet med intervjuer är samtalet och det direkta mötet som uppstår där jag försöker få fram uppgifter och berättelser som sedan följs upp, analyseras och tolkas (Widerberg, 2002, s. 16). Fördelen med att intervjua är att det erbjuder möjlighet att kunna ställa följdfrågor om så krävs. Jag kan på förhand bestämma frågor som styr vad jag vill få information om, vilket också är en fördel.

Metoden att spela in samtalen valdes för reliabilitetens, tillförlitlighetens skull eftersom det kan vara en nackdel med att nedteckna vad som sägs under en samtalsintervju och likaså att komma ihåg vad som sagts.

En av nackdelarna med intervjuer kan vara om frågorna är för styrda och för många så att den intervjuade känner sig låst till att svara rent formellt och som en följd av detta utelämnar djupare svar som kanske är mer betydande för resultatet av arbetet. En annan nackdel med intervjuer kan vara av etisk karaktär. Det gäller att vara noggrann och inte röja sina informanter av misstag vid etiska dilemman. Det är av största vikt att arbetet är välplanerat och anonymiserat.

Den kvalitativa forskningsmetoden har visserligen en avigsida i forskningssammanhang där reliabiliteten kan vara svår att påvisa. Det kan vara svårt att påvisa trovärdigheten vad gäller saklighet och neutralitet i redovisningen av resultaten eftersom det är jag som forskare som har tolkningsföreträde i studien. Genom att redogöra alla steg i forskningsprocessen på ett utförligt sätt för läsaren kan trovärdigheten för studien öka. Det kan vara bra att använda sig av täta beskrivningar ”thick descriptions” som beskrivs i *Research methods in education* (Cohen, Manion & Morrison, 2011, s.161-162).

Denna undersökning är en fallstudie som passar för ändamålet eftersom den, enligt Denscombe, är inriktad och fokuserar på en enda undersökningsenhet (2009, s. 59) vilket i denna undersökning är en specifikt utvald grundskola. Backman definierar fallstudie som forskningsstrategi enligt Yins viktiga karakteristika;

investigates a contemporary phenomenon whithin its real-life context; when the boundaries between phenomenon and context are not clearly evident; and in which multiple sources of evidence are used. (Backman, 2009, s. 55)

3.5 Forskningsetiska principer

Jag har tagit hänsyn till Högskolan Dalarnas *forskningsetiska principer* (1990) i mitt arbete och de forskningsetiska överväganden som funnits för denna

undersökning har varit att inte röja mina källor. Informationen som kommit informanterna till känna har gett upplysningar om att deras identiteter inte kommer att röjas samt att det inspelade materialet kommer att raderas efter avslutat arbete. När som helst kunde informanterna avbryta sitt deltagande. Informanterna har samtyckt till intervjuerna, de har förstått syftet med dessa, har uttryckt ett intresse av att delta samt är myndiga personer. Verksamheten som undersöktes är i möjligaste mån avidentifierad.

4 Resultat

Först kommer jag att redovisa undersökningens resultat när det gäller mottagande och kartläggning. Sedan redovisar jag resultatet vad gäller undervisning i förberedelseklass, organisation av undervisning i svenska som andraspråk, modersmål och studiehandledning. Till sist redovisas resultat vad gäller undervisning i kärnämnen för nyanlända elever och undervisning i No- och So-ämnen.

4.1 Mottagandet

På frågan om hur mottagandet sker berättar både rektor och läraren i förberedelseklassen att mottagandet av de nyanlända eleverna i den undersökta kommunen ser ut på olika sätt beroende på vilken grupp det rör sig om eller på vilken väg de har kommit in i landet. De kan antingen ha kommit som asylsökande och då får skolan en avisering via Migrationsverket, eller så kan de ha kommit som anhöriga. De kan också ha kommit som kvotflyktingar och då kan det vara så att de just har anlänt till Sverige eller har passerat någon flyktingförläggning i en annan nära kommun. Ibland kan det också hända att eleverna bara dyker upp, med eller utan föräldrar, och vill börja skolan direkt, säger rektorn.

Enligt rektorn är det läraren i förberedelseklassen som tar emot de nyanlända när de väl kommer till skolan. Rektor berättar att läraren i förberedelseklassen försöker hitta något sätt att kommunicera med eleven eller familjen och menar att det kan vara svårt om de är nyanlända och ännu inte kan svenska och kanske inte heller engelska. Därefter bokas en tid då läraren i förberedelseklassen, eleven och vårdnadshavaren kan träffas med tolk, uppger rektorn. Vid detta tillfälle försöker man, enligt rektorn, skaffa sig information om eleven, vad gäller tidigare skolbakgrund, i Sverige eller någon annanstans, samt vilket modersmål som eleven talar.

4.2 Kartläggning

Kartläggning av de nyanlända elevernas tidigare kunskaper görs i

förberedelseklassen av läraren där, vilken personligen understryker att kartläggningen är väldigt viktig samtidigt som den är tidskrävande. Enligt läraren i förberedelseklassen görs kartläggningen för att få så mycket information om eleven som möjligt för att skolan ska kunna hjälpa eleven på bästa sätt och för att veta vilka resurser som behövs i undervisningen. Hen berättar vidare att denne ser det som en utmaning i sin profession att få individanpassa undervisningen för de nyanlända eleverna utifrån kartläggningens resultat av elevernas kunskaper och elevernas skiftande behov. Kartläggningen genomförs i tre olika steg, enligt hen.

Den inledande kartläggningen görs vid första mötet med elev, vårdnadshavare och tolk och, en lite djupare kartläggning görs när eleven gått i skolan ett tag och om eleven uppvisar svårigheter i undervisningen. En tredje kartläggning görs, i form av ett prov, när eleven bedöms kunna gå från förberedelseklass till ordinarie klass och till ämnet svenska som andraspråk. Den psykosociala hälsan kartläggs även den till viss del men läraren i förberedelseklassen försöker hänvisa eleverna vidare till skolsköterskan, kuratorn eller asylsköterskan i de fall där det behövs.

Enligt läraren i förberedelseklassen sker den första kartläggningen vid en träff i skolan eller vid ett hembesök och då är föräldrar, vårdnadshavare, god man eller kontaktperson samt tolk med. Då undersöks grundläggande erfarenheter såsom tidigare skolgång, vilka språk eleven behärskar, vilket modersmål eleven talar, vilken utbildning föräldrarna har, vilka kunskaper i engelska eleven har, vilka skolämnen eleven läst och vilka matematikkunskaper eleven har på sitt eget språk. I matematik undersöks, enligt hen, främst de fyra räknesätten, addition, subtraktion, division och multiplikation för att se om eleven behärskar dessa räknesätt. Vidare berättas att man då använder en mall med endast räknetal där inga lästal förekommer och enligt hen är det ett bra mätverktyg att endast använda räknetal eftersom eleven inte ännu behärskar det svenska språket för att kunna lösa lästal i matematik. Hen uppger dock att denne ”försöker titta på alla delar” vid kartläggningen men specificerar inte vad alla delar står för utan fortsätter att berätta att det som främst undersöks är ”matte och engelska, jag gör ingen speciell diagnos, om vi säger i geografi och samhällskunskap, utan jag tittar till främst engelska och matte”. Man säger sig undersöka kunskaper på tidigare språk och enligt läraren i förberedelseklassen finns svårigheter med att göra

någon klar bedömning om elevens modersmål men hen säger sig märka ”väldigt snabbt hur goda kunskaper dom har på sitt eget modersmål genom att ställa motfrågor och då visar det sig ofta att dom inte har så goda kunskaper på sitt eget modersmål heller”.

Den andra kartläggningen sker, enligt läraren i förberedelseklassen, när den första träffen visat sig vara missvisande eller eleven uppvisar problem i undervisningen vilket, enligt hen också visar sig redan efter en kort tid i förberedelseklassen. Hen menar att det ofta är så att elevens kunskaper inte motsvarar vad man kan förvänta sig utifrån de år i skolan som eleven uppgett tidigare att hon eller han gått, och då görs ytterligare en undersökning där man mer noggrant tittar på elevens tidigare skolgång och kunskaper för att utröna vari bristerna ligger. Hen berättar att det då kan framkomma ny information som visar att exempelvis fyra års skolgång kan innebära att en elev gått tre månader i skola och sedan varit på flyktingläger i två veckor för att sedan ha haft ett uppehåll från skolan under ett halvår och sedan gått ett år i skolan igen. Det kan också vara så att eleven fått kvällskurser under ett halvår en timme i månaden vilket hen antar kan förklara elevens bristande skolkunskaper.

Den tredje kartläggningen görs, enligt läraren i förberedelseklassen, när eleven, efter en tid (cirka sex till 12 månader) i förberedelseklass, vid övergång till klass då eleven bedöms kunna övergå till ämnet svenska som andraspråk och då i form av ett prov som testar elevernas svensk-kunskaper. Denna kartläggning beskrivs mer utförligt under avsnittet, *Organisation av undervisningen i ämnet svenska som andraspråk*.

Vid den inledande kartläggningen av nyanlända elever använder läraren i förberedelseklassen en mall som denne själv konstruerat utifrån Skolverkets mall för ändamålet samt andra mallar som utformats av en annan skola i en annan kommun som också tar emot och undervisar nyanlända elever. Man använder Skolverkets rekommendationer, enligt hen, där det påtalas att det är viktigt att inte bara titta på elevernas kunskaper i svenska språket utan att man även tittar på erfarenheter i exempelvis matematik från hemlandet där det svenska språket inte får vara avgörande om hur mycket matematik eleven kan, säger hen.

Läraren i förberedelseklassen anser att elever som har goda kunskaper i engelska från sitt hemland ska kunna delta i undervisningen i engelska redan vid starten av skolgången och om detta är fallet avgörs av resultaten på skolans tester. Utifrån testresultaten i engelska placeras eleverna i undervisningsgrupper på olika nivåer, allt ifrån nybörjarengelska till nivån i år 9. Hen påpekar att på grund av brister i undervisningen i engelska på den undersökta skolan har de nyanlända eleverna svårigheter med att tillgodogöra sig undervisningen eftersom den delvis bedrivs på svenska och för att proven inte är anpassade till engelska, menar hen. Vidare framkommer, enligt hen, att lärare i engelska ibland påtalar brister hos de nyanlända eleverna och menar att eleverna inte kan, medan det enligt hen i själva verket beror på att undervisningen delvis är på svenska vilket de nyanlända eleverna inte behärskar.

Sammanfattningsvis kan sägas att skolan kartlägger de nyanlända elevernas tidigare kunskaper i olika steg för att kunna sätta in resurser i undervisningen utifrån elevernas behov. Det framkommer inte tydlig vilka kunskaper som bedöms eller hur de gör när de bedömer och inte heller vad de gör med resultaten. Skolans fokus verkar vara att man gör olika tester för att se vilka kunskaper eleven har och utifrån resultaten av proven placera eleverna i anpassad undervisningsgrupp. Det väsentligaste, och det som också undersöks, förutom svenska som andraspråk, framhålls vara de nyanländas kunskaper i matematik och engelska eftersom det är dessa kunskaper som främst granskas och kartläggs.

4.3 Undervisning i förberedelseklass

I förberedelseklassen har man som mål att undervisa de nyanlända eleverna i skolans alla ämnen, uppger läraren i förberedelseklassen samtidigt som denne säger att det är svårt att hinna med alla ämnen eftersom vissa moment och ämnen är mer tidskrävande än andra. Hen påpekar också att nyanlända elever behöver mycket tid för att lära sig ett nytt språk. Eleverna undervisas i svenska som andraspråk, No-ämnen (naturorienterade ämnen, No) utifrån mellanstadiets nivå liksom So (samhällsorienterade ämnen, So) och matematik. Enligt hen framkommer att eleverna även utövar delar inom idrottsämnet, såsom skidåkning, simning och andra praktiska delar i ämnet medan de teoretiska delarna lämnas till

senare när eleverna övergått till klass och därmed, enligt hen, fått ökade kunskaper i svenska språket för att klara av teorin i ämnet idrott. Under den tid eleverna undervisas i förberedelseklass deltar de parallellt även i skolans praktiskt estetiska ämnen, enligt hen. Allt eftersom elevernas kunskaper i svenska ökar slussas eleverna, enligt hen, successivt över till dessa ämnen innan de bedöms kunna övergå till ordinarie klass helt. Tidigare undervisades eleverna i engelska i förberedelseklassen, berättar hen och tillägger att numer och sedan två år tillbaka sker den undervisningen i andra lokaler i skolan och av en annan lärare som är behörig i ämnet. Förberedelseklassen är, enligt hen, den första nivån av svenska som andraspråk, rent organisatoriskt, som de nyanlända eleverna på den undersökta skolan undervisas i.

Sammanfattningsvis uppger man att intentionen är att undervisningen i förberedelseklassen av nyanlända elever ska ske i alla skolans ämnen men att vissa skolämnen får stå tillbaka eftersom det tar tid att lära ett nytt språk. De nyanlända eleverna undervisas i ämnet svenska som andraspråk, No, So, idrott och engelska men engelskan bedrivs utanför förberedelseklassen i andra lokaler. Eleverna deltar i de praktiskt estetiska ämnena parallellt med undervisningen i förberedelseklass och detta successivt utifrån elevernas progression i svenska innan övergång till ordinarie klass.

4.4 Organisation av undervisningen i ämnet svenska som andraspråk

Den undersökta skolans organisation av ämnet svenska som andraspråk sker så att eleverna undervisas på två nivåer, enligt rektorn. Denne säger ” Det som är nybörjarnivå är det som läraren i förberedelseklassen håller i, alltså dom som inte kan ett enda ord svenska går”. Den första nivån av svenska som andraspråk visar sig, enligt hen, stå för nybörjarnivån där undervisningen sköts av läraren i förberedelseklassen som också är utbildad i ämnet svenska som andraspråk. Den andra nivån av svenska som andraspråk uppger rektorn vara ”för dom som har kommit en bit på vägen och läser enligt den kursplanen”. Eleverna går ifrån ordinarie klass till den undervisningen som, enligt hen, även på denna nivå bedrivs av behöriga lärare. I sexan, sjuan, åttan och nian ligger svenska som andraspråk parallellt med svenska i schemat, berättar hen. Enligt läraren i

förberedelseklassen har skolan inte bara parallellt ämnena schemamässigt utan man använder även samma litteratur i ämnet svenska som andraspråk som man använder i ämnet svenska.

Vid urvalet av vilka elever som ska läsa svenska som andraspråk har rektorn själv fattat beslut om att de nyanlända eleverna inte har något val och säger ”Det är dom som är nya, där är det som inget val, det är bara så, rektorn bestämmer där. Sen finns det några som när dom har kommit en bit på väg, så att säga, där vi har elever som själva säger, nej, men jag vill inte läsa svenska som andraspråk, jag vill ha ett betyg i svenska inte i svenska som andraspråk”.

När eleven bedöms vara redo för övergång till ordinarie klass och till andra nivån av ämnet svenska som andraspråk, görs enligt läraren i förberedelseklassen, en nivåbedömning av elevens språk- och ämneskunskaper i form av ett prov. Dessa prov har två behöriga lärare i svenska som andraspråk på skolan konstruerat själva, vilka enligt hen bland annat testar läsförståelse och ordkunskap i svenska. På frågan om vad provet testar förutom läsförståelse och ordkunskap kunde inte hen specificera detta närmare men svarade att provet består av fyra delar och berättar vidare att de elever som är väldigt bra i svenska men som saknar en liten del utifrån proven, exempelvis svårigheter med ordföljd, får gå över till klass och läsa svenska som andraspråk där samtidigt som de, under en viss tid, går kvar i förberedelseklassen och läser svenska som andraspråk på den nivån för att inhämta kunskapen som saknas. Detta innebär att de läser dubbelt av svenska som andraspråk under en tid, enligt hen. Förutom provet avgörs elevernas övergång till klass av läraren i förberedelseklassen. Enligt denne sker då ett samarbete med läraren som undervisar i svenska som andraspråk, där man tittar på elevens arbeten och tillsammans bedömer om elevens språkliga kunskaper är tillräckliga och i så fall sker övergång den vägen, berättar hen.

Sammanfattningsvis sker organisationen av ämnet svenska som andraspråk så att undervisningen bedrivs på två nivåer. Den ena nivån är undervisning i förberedelseklass och den andra nivån är i form av gruppundervisning, utanför ordinarie klass. Rektorn på skolan har tagit beslut om att de nyanlända eleverna måste läsa ämnet svenska som andraspråk. Med hjälp av prov och översyn av

elevernas skolarbeten görs en nivåbedömning av elevernas språkliga kunskaper vilka ligger till grund för elevernas övergång till ordinarie klass och där eleverna går ifrån till undervisning i ämnet svenska som andraspråk där det finns behöriga lärare i ämnet.

4.5 Modersmål och studiehandledning

I kommunen finns tre modersmållärare, berättar rektorn, i thai, ryska och tyska. Enligt läraren i förberedelseklassen är det svårt att få tag i modersmållärare i kommunen och berättar vidare att det är sällan som modersmållärarnas språk överensstämmer med elevernas. Hen säger ”vi har ju inte alla språk men och andra sidan är det inte alla elever med dom här andra språken som har sökt och vill gå heller”. Modersmålsundervisning erbjuds till elever i de fall där elevens språk överensstämmer med lärarens, enligt läraren i förberedelseklassen, men den undervisningen sker oftast efter skoltid och då på en annan skola, säger hen.

Modersmålläraren, i ryska, som undervisar nyanlända elever på den undersökta skolan bedriver sin undervisning på en annan närliggande skola dit eleverna går för att få undervisning. Hen betonar att dennes roll är viktig och understryker att det i undervisningen är nödvändigt att både modersmålet och svenska studeras tillsammans och att det måste vara en kombination av detta, menar hen. Hen anser att elever som både studerar sitt modersmål och svenska samtidigt förstår mer svenska och lär sig svenska snabbare och berättar vidare att många elever har svårt att förstå matematiken och därför behöver ha möjlighet att få hjälp på sitt modersmål med det ämnet för att tillgodogöra sig undervisningen snabbare. Hen arbetar i klassrummen på olika skolor och har även undervisning i några andra grupper runt om i kommunen på olika skolor där eleverna är i olika åldrar. En av grupperna där hen undervisar ligger fyra mil från den undersökta skolan. Enligt hen är det många ämnesplaner som hen måste sätta sig in i samtidigt som undervisningstiden är 50 minuter per elevgrupp och vecka, vilket hen menar är alldeles för lite tid eftersom hen sammanlagt har fem grupper att undervisa.

Enligt rektorn är skolan dålig på att erbjuda eleverna studiehandledning på modersmål och understryker att de måste bli bättre på att anordna och hitta

former för det. Anledningen till att det fungerar dåligt kan vara att kommunen är liten och att det saknas kompetent personal, tillägger hen och säger att ”modersmåslärarna sällan är utbildade lärare vilket nästan krävs om man ska hålla i studiehandledning”. De få lärare som bedriver undervisning i modersmål, är visserligen knutna till den undersökta skolan, enligt rektorn, men i praktiken sker undervisningen på en annan skola dit eleverna får gå. På grund av att modersmåslärarna undervisar på andra skolor runt om i kommunen tror hen att det finns för lite tid för att hinna uppbeta något bra arbetssätt för en väl fungerande studiehandledning.

Enligt läraren i förberedelseklassen erbjuds studiehandledning i den mån skolan har någon som kan handleda eleverna men har svårt att svara på frågan hur den är organiserad eftersom eleverna ännu inte haft någon studiehandledning i dennes undervisning.

Sammanfattningsvis erbjuds modersmålsundervisning och studiehandledning till de nyanlända eleverna på den undersökta skolan om det finns personal att tillgå, enligt läraren i förberedelseklassen, men eftersom bristen på utbildade modersmåslärare är stor och lärarnas språk sällan överensstämmer med elevernas uteblir stödet i de flesta fall. Den modersmålsundervisning som bedrivs sker på en annan skola dit eleverna får gå efter ordinarie undervisning. Enligt rektorn är skolan dålig på att erbjuda studiehandledning i undervisningen, vilket hen hävdar måste förbättras och ses över så att det fungerar.

4.6 Undervisning i kärnämnen för nyanlända elever

Övergång till kärnämnen sker när eleverna anses vara mogna för det berättar både rektorn och läraren i förberedelseklassen. Rektorn berättar:

” när vi har många elever, vad ska man säga, som är i gränslandet mellan förberedelseklassen om jag säger så, som är nybörjare och när dom ska gå ut mer och mer det börjar kanske med praktiskt estetiska ämnen och så fortsätter det, så blir läraren i förberedelseklassen lite studiehandledare men på svenska, inte på modersmålet utan hon fångar ju upp mycket av det ungdomarna tycker är svårt eller ska ha prov i någonting, så blir hon den som studiehandleder på något vis och där tror jag att vi kanske måste bli lite

bättre kanske framförallt inom So och No-ämnena. Man måste lägga tid på att förklara ord och begrepp så att ungdomarna förstår vad det är de ska kunna egentligen, de fastnar ju på olika saker än vad svensktalande gör där. Sen är det väl så att andraspråklärarna får ju ta en del utav det här med att förklara det som kör ihop sig i andra ämnen, där man egentligen tycker att här skulle ju eleverna kunna vända sig till sin So-lärare eller No-lärare eller Hk-lärare men man vågar inte alltid ta frågorna där, man är inte van”.

Enligt rektorn tar eleverna sina språkproblem med sig, från övriga ämnen, till andraspråklärarna eftersom hela undervisningen i svenska som andraspråk, enligt hen, går ut på att man där tar upp det som är svårt kring språket för att eleverna ska förstå.

Enligt läraren i förberedelseklassen har undervisningen i kärnämnen för de nyanlända eleverna blivit avsevärt bättre än tidigare och de andra lärarna på skolan har fått en större förståelse för de nyanlända eleverna. Dock framkommer, enligt hen, att det trots detta fortfarande finns lärare som förutsätter att eleverna som gått i förberedelseklass eller läser svenska som andraspråk, kan alla uttryck och ord som används i de olika skolämnena. Till sin hjälp i undervisningen kan eleverna kvittera ut ett lexikon på sitt språk liksom att de kan nyttja internet för att söka ord och begrepp, enligt hen som tillägger att eleverna just nu läser kärnämnen tillsammans med svenskan och arbetar med No:n och So:n för att förberedas inför dessa. Avslutningsvis uttalar hen en önskan ”om att eleven kunde ha någon person som fick följa med som stöd och som kunde hjälpa till de första dagarna vid utslussningen i klass eftersom det är svårt med just kärnämnen. I engelska, svenska eller svenska som andraspråk har lärarna mer kunskaper i hur det är att lära sig ett nytt språk men i No och So-ämnena och matematik är det svårt”, säger hen.

Sammanfattningsvis beskriver man att förståelsen för de nyanlända eleverna ökat bland lärarna på skolan och att undervisningen har blivit bättre än tidigare. De nyanlända eleverna slussas över till undervisning i kärnämnen när de anses vara mogna för det. Svårigheter inom So- och No-ämnena vad gäller ord och begrepp får läraren i förberedelseklassen ta hand om, eftersom eleverna inte alltid vågar fråga kärnämneslärarna om dessa, vilket rektor anser skulle vara det mest naturliga. Läraren i förberedelseklassen får i ett övergångsskede därför fungera

som en handledare, fast på svenska, och hjälpa eleverna med språksvårigheter, som de tar med sig tillbaka till hens lektioner, som uppstår i undervisningen av kärnämnen.

4.7 Undervisning i No- och So-ämnen

No-läraren säger att det inte görs någon anpassning av arbetsmaterialet i dennes undervisning i No, men däremot går läraren runt i klassrummet och kontrollerar att eleverna verkligen förstår och uppfattar vad de ska göra. Vid språkproblem kan eleverna, enligt hen, få en inläst skiva som de kan lyssna på för att underlätta förståelsen vilket, enligt hen, sällan behövs. Hen anser inte att det är någon större skillnad att undervisa nyanlända elever jämfört med svenska elever och motiverar detta med att ”när de kommer till mig är dom inskrivna och ska klara mina ämnen”. Det framkommer dock att eleverna, enligt hen, upplever svårigheter med språket men trots detta sker inte något samarbete med lärare i svenska som andraspråk i dennes undervisning. Ibland kan eleverna få extrahjälp av specialpedagog eller annan personal om så behövs, uppger hen. Enligt hen uppfattar denne vad eleverna upplever som besvärligt i undervisningen och säger: ”det som är jobbigt, matten är minst jobbigt det som är jobbigast är ju No:n när det är mycket text och annat men många av dom fixar det i alla fall”. Det framkommer att No-läraren inte har erbjudits någon fortbildning för att undervisa nyanlända elever.

I den andre kärnämneslärarens undervisning i So slussas de nyanlända eleverna in, enligt denne: ”De slussas ju in först när man ändå känner att de har någorlunda språket så att de då kan följa med”. I undervisningen av kärnämnet stegras nivån, menar hen, vilket innebär att det blir fler begrepp för de nyanlända eleverna att lära in som gör det svårt för dem, enligt hen. Då framkommer vilka ord som saknas i språket hos eleverna liksom att de orden inte heller finns på elevens modersmål, menar hen. För att underlätta undervisningen har hen, vid ett flertal tillfällen, lämnat ut ett lättare material till eleverna och om det funnits har de fått läromedel som varit förenklade, uppger hen. Enligt hen är eleverna bra på att fråga om de inte förstår och säger: ”en del är ju bra på att fråga, men det är ju inte alla, en del vill ju precis som alla andra, låtsas att dom kan”.

Vid misstanke om språkproblem brukar hen be eleven förklara vad ett ord eller begrepp betyder för att försäkra sig om att eleven förstår och vid tveksamheter även ställa frågor där eleven ska sätta in ordet eller begreppet i ett sammanhang, vilket hen anser vara ett bra sätt att kunna hjälpa eleven på.

I kärnämneslärarens undervisning i So sker ibland, enligt hen, samarbete med lärare i svenska som andraspråk och då främst vid ämnesövergripande arbete. Det framkommer även att läraren i svenska som andraspråk ibland ställt frågor till hen om det är något speciellt i kärnämnet som eleverna kan jobba med på dennes lektioner för att underlätta för eleverna, uppger hen. Vidare berättar hen om ett misstag som skedde förra läsåret när hen samplanerade med en annan lärare i svenska. Efter en tid uppdagades, enligt hen att det dessvärre inte var alla elever som hade den läraren i svenska som samplaneringen gjordes med, en del elever läste ju svenska som andraspråk med en annan lärare, vilket resulterade i att eleverna inte arbetade ämnesövergripande vid det tillfället, berättar hen som understryker att de lärt av sina misstag. Det framkommer att inte heller So-läraren har erbjudits någon fortbildning för att undervisa nyanlända elever.

Sammanfattningsvis uppger No-läraren att kärnämnesundervisningen i No bedrivs utan samarbete med lärare i andraspråk och ingen direkt anpassning av läromedel görs. Läraren anser att denne uppfattar vad eleverna upplever som svårt i undervisningen och förvissas sig om och hjälper eleverna själv vid svårigheter. Hen anser inte att det är någon direkt skillnad att undervisa nyanlända elever jämfört med svenska elever. So-läraren, däremot, förefaller bedriva undervisning med anpassat material vid behov och ibland sker samarbete med lärare i svenska som andraspråk. Den läraren säger sig ställa frågor till eleverna som visar om förståelse finns, för att förvissa sig om att eleverna förstår de ord och begrepp som förekommer i undervisningen.

5 Analys

Huvudsyftet med denna uppsats har varit att beskriva mottagandet för nyanlända elever, i år 6-9, vad gäller utbildning i en kommun i norra Sverige. Studien har utifrån detta som syfte att med utgångspunkt i tidigare forskning belysa vilka förutsättningar för en positiv skolutveckling som den nuvarande organisationen erbjuder. Med utgångspunkt i detta kommer de nyanländas skolsituation i verksamheten att analyseras. Med hjälp av de specifika frågeställningarna utifrån syftet kommer jag att analysera resultaten i denna del av uppsatsen.

På frågan om hur mottagandet av de nyanlända eleverna ser ut i den undersökta kommunen visar det sig att man har tolk med vid det första mötet som läraren i förberedelseklassen ansvarar för. Detta erbjuder goda möjligheter för att de inblandade ska förstå varandra och för att så mycket som möjligt av elevens tidigare erfarenheter ska framkomma. Enligt Axelsson (2004) är det viktigt att förståelse och kunskap hos pedagoger och föräldrar finns för att stödja elevens skolframgång (Axelsson, 2004, s. 507ff). Eftersom läraren i förberedelseklassen uttrycker att den inledande kartläggningen är betydande talar det för att man bemödar sig om att få ett så omfattande resultat som möjligt för att hjälpa eleven. Trots detta framkommer att man snart igen måste göra en ny kartläggning eftersom en del elever uppvisar svårigheter i undervisningen. Det verkar som att man bara gör en uppföljande kartläggning av de elever som uppvisar svårigheter, vilket kan betyda att den första kartläggningen inte var nog omfattande.

Utifrån resultaten om vad som kartläggs och hur kartläggningen av elevernas tidigare skolkunskaper sker framkommer att svenska, matematik och engelska är det som främst undersöks. Genom att man testar om eleven behärskar de fyra räknesätten med hjälp av siffertal på en mall, förefaller det vara den bedömningen av kunskaper man använder sig av i matematik, trots att eleven kanske inte behärskar det svenska språket till fullo för att kunna förstå instruktionen till uppgiften. Enligt Bunar (2010) ska en elev kunna få hjälp på sitt modersmål med att inhämta kunskaper i exempelvis matematik om en elev har bristande kunskaper i svenska språket (Bunar, 2010, s. 69). Läraren i förberedelseklassen ger en bild av att skolan följer Skolverkets rekommendationer där det påtalas att

det är viktigt att titta på elevernas erfarenheter i exempelvis matematik från hemlandet där det svenska språket inte får vara avgörande om hur mycket matematik eleven kan. I och med att eleven testas enbart med siffertal kan det innebära att man missar elevernas matematikkunskaper som finns i annan form och som Axelsson och Magnusson påtalar är det viktigt att se elevernas tvåspråkighet som en resurs (Axelsson & Magnusson, 2012, s. 273).

De nyanlända eleverna som har goda kunskaper i engelska utifrån tester som gjorts ska kunna påbörja undervisning i det ämnet, enligt resultaten. En av faktorerna för elevens skolframgång, enligt Axelsson och Magnusson (2012), är beroende av vilken pedagogik som bedrivs i skolan (Axelsson & Magnusson, 2012, s. 273). Det framkommer dock att undervisande lärare i engelska påtalar brister hos de nyanlända eleverna och menar att eleverna inte ”kan”. Resultaten visar att lärarna anpassar inte undervisningen helt till engelska utan bedriver den delvis på svenska vilket kan medföra svårigheter eftersom eleverna inte behärskar det svenska språket och som Cummins (1996) menar kan innebära att eleverna misslyckas eftersom inte hänsyn tas till de nyanlända elevernas behov (Cummins, 1996, s. 140). Denna avsaknad av anpassning i undervisningen kan visa på bristande förmåga, saknad kunskap och avsaknad av vilja att genomföra undervisningen enligt målen. Axelsson och Magnusson (2012) poängterar att det finns styrdokument, lagar och förordningar som styr vad som ska omfattas i undervisningen och vilka mål som ska uppnås och menar att det inte är styrdokument som saknas utan att det som saknas är kunskapen, förmågan och viljan att införa dem (Axelsson & Magnusson, 2012, s. 507).

Andra kunskaper som undersöks vid kartläggningen är kunskaper på tidigare språk och elevens modersmål vilket läraren i förberedelseklassen menar är svårt att klart bedöma. Genom att ställa motfrågor till eleven märks på det viset att eleverna inte har så goda kunskaper på sitt eget modersmål och utav vilket läraren drar slutsatsen att de har svaga kunskaper i det. Andra språkliga färdigheter såsom läsning och skrivning beskrivs inte närmare hur man tar reda på. Man ger en bild av att man försöker titta på ”alla delar” vid kartläggningen men vad dessa delar står för förklaras inte närmare. Mot bakgrund av detta är det viktigt att inneha rätt kompetens för uppdraget och som Axelsson och Magnusson påtalar är det viktigt

att kunna diagnostisera och bedöma elevernas utbildningsbehov samt nödvändigt att lärare och skolledare besitter kunskap om flerspråkighet och lärande på ett andraspråk (Axelsson & Magnusson, 2012, s.295).

Det framkommer att det görs en tredje kartläggningen i förberedelseklassen när eleven bedöms vara redo för övergång till klass och ämnet svenska som andraspråk på den nivån. Bunar (2010) menar att elevens enskilda framsteg är det som ska avgöra integration i klass (Bunar, 2010, s. 16). Det som utförs vid det tillfället är att man testar elevernas språk och ämneskunskaper med hjälp av ett prov. Det sker även ett samarbete mellan läraren i förberedelseklassen och läraren i svenska som andraspråk där elevernas arbeten går igenom för att se om språkkunskaperna är tillräckliga för övergång till klass och ämnet svenska som andraspråk. Det framkommer att det är ordkunskap och läsförståelse och ordföljd på svenska som testas, och som de betraktar som den centrala kunskapen för att få gå från förberedelseklass till ordinarie klass.

Undervisningen i förberedelseklass innefattar svenska som andraspråk samt flertalet av skolans alla ämnen vilket, enligt läraren i klassen, är målet. Eleverna slussas successivt ut till de praktiskt estetiska ämnena under tiden de går i förberedelseklassen, vilket enligt Axelsson och Magnusson gynnar den sociala integrationen där de nyanlända eleverna ges kontaktmöjligheter med jämnåriga kamrater (Axelsson & Magnusson, 2012, s. 295).

På frågan om hur undervisningen av ämnet svenska som andraspråk organiseras och hur man avgör vilka elever som ska läsa ämnet och på vilka grunder, framkommer att rektorn tagit ett beslut att alla nyanlända elever som inte behärskar det svenska språket ska läsa ämnet svenska som andraspråk.

Utformningen av undervisningen på andraspråket och skolans organisation är enligt Axelsson och Magnusson (2012) faktorer som påverkar utvecklingen av ett nytt språk (Axelsson & Magnusson, 2012, s. 273). Rektorn understryker att det är viktigt att lärarna har rätt kompetens för att undervisa de nyanlända eleverna i ämnet svenska som andraspråk. Detta talar för insikt i att det krävs kunskaper i vad det innebär att undervisa andraspråkselever och som Axelsson och Magnusson menar är det viktigt att ämnet genomförs enligt syftet med

välutbildade lärare, (Axelsson & Magnusson, 2012, s. 346). Organisatoriskt har skolan lagt ämnet svenska som andraspråk parallellt med svenskan i schemat vilket är en faktor som talar för integration i den bemärkelse att eleverna endast behöver vara åtskilda från sina övriga klasskamrater under svensklektionerna. Axelsson och Magnusson (2012) påtalar vikten av att eleverna behöver ha kontaktmöjligheter med jämnåriga kamrater för att främja den sociala integrationen (Axelsson & Magnusson, 2012, s. 295). Ämnet svenska som andraspråk bedrivs som ett eget ämne och man använder samma läromedel som i ämnet svenska. Detta kan visa på medvetenhet om att ämnet betraktas som likvärdigt med svenskämnet men användandet av samma läromedel kan också visa på en omedvetenhet om ämnets särart och om elevernas specifika språkliga behov.

Vad gäller frågan om studiehundledning erbjuds på modersmål och hur den är organiserad för de nyanlända eleverna, så framkommer det att studiehundledning inte existerar eftersom man säger att det inte finns behöriga lärare att tillgå. Studiehundledning är en av faktorerna bakom lyckad skolframgång enligt Hyltenstam och Milani (Hyltenstam & Milani, 2012, s. 70). Det framkommer att rektorn på skolan är medveten om skolans brister rörande studiehundledning och menar att de måste bli bättre på att anordna och hitta former för studiehundledning på elevernas modersmål. Någon plan för när och hur detta ska ske framkommer inte. Genom att olika lärare på skolan, och då främst lärare i svenska som andraspråk, får fungera som substitut till den regelrätta studiehundledningen och hjälpa eleverna vid språksvårigheter, ges inte eleverna möjlighet att inhämta kunskaper på sitt modersmål. Denna avsaknad av studiehundledning på modersmål kan innebära att mycket kunskap går förlorad och att kunskapsinhämtandet för de nyanlända eleverna fördröjs. Hyltenstam och Milani (2012) samt Baker (2011) menar att modersmålsutvecklingen kan vara väsentlig i de fall där andraspråket inte fungerar till fullo som redskap för kunskapsinhämtande och att det är svårt för elever att lära ett nytt språk som de har svårt att förstå eller inte förstår alls, utan modersmålets hjälp, (Baker, 2011, s. 284f; Hyltenstam & Milani, 2012, s. 67).

Resultatet på frågan gällande hur undervisningen för de nyanlända eleverna

organiseras i andra skolämnen visar att de tillfrågade lärarna anser att det fungerar bra. Den ena kärnämnesläraren ansåg att det inte förelåg någon skillnad att undervisa nyanlända elever jämfört med svenska eftersom ” när de kommer till mig är de inskrivna och ska klara mina ämnen”. Någon anpassning av material görs inte medvetet utan läraren går runt för att förvissa sig om att eleverna förstår och vet vad de ska göra. Avsaknaden av anpassat material kan visa på bristande medvetenhet om hur andraspråksinlärning fungerar eftersom man drar den slutsatsen och förutsätter att eleverna ”ska klara mina ämnen”. Axelsson och Magnusson påtalar att det är viktigt att lärarna som undervisar andraspråkselever måste ha en medvetenhet om dessa elevers behov och ämnens språkliga omfång (Axelsson & Magnusson, 2012, s. 294). I undervisningen förekommer inte något samarbete med lärare i svenska som andraspråk och någon vidareutbildning för att undervisa nyanlända elever har inte erbjudits.

Den andra kärnämnesläraren ansåg att eleverna slussades till dennes undervisning när de tycktes ”ha språket någorlunda så att de kunde följa med”. Här framkommer att undervisningen bedrivs med anpassat material och att det ibland sker samarbete med lärare i svenska som andraspråk och då främst vid ämnesövergripande arbete. Denna anpassning av undervisningen visar på en medvetenhet av att nyanlända elever kan behöva hjälp med språket. Axelsson och Magnusson (2012) påtalar vikten att alla lärare både genom grundutbildning och fortbildning erhåller vetskap om ett mångkulturellt förhållningssätt så att alla lärare tillsammans ska kunna planera och stödja utbildningen för den nyanlända eleven, det är inte bara andraspråkslärarnas och modersmålslärarnas uppgift (Axelsson & Magnusson, 2012, s. 295).

6. Diskussion

Resultatet av vad informanterna delgett i denna studie, utifrån syftet, om hur mottagandet av nyanlända elever beskrivs vad gäller utbildning och vilka förutsättningar för positiv skolutveckling som den nuvarande organisationen erbjuder visar att det finns goda villkor för skolframgång på den undersökta skolan. Tyvärr visar resultatet även att det finns brister i ovanstående samtidigt som det finns en medvetenhet bland personalen om vissa av bristerna vilket kan bidra till att förbättringar görs.

En positiv möjlighet till skolframgång erbjuds genom att de nyanlända eleverna kartläggs initialt för att se vilka kunskaper de har sedan tidigare. Detta i syfte att bedöma vilket utbildningsbehov som krävs och på vilken nivå de ska undervisas i ämnet svenska som andraspråk. Denna kartläggning framstår som viktig och tidskrävande och visar på ett engagemang och en vilja att göra en så bra undersökning som möjligt. Dessutom genomförs kartläggningen av behöriga lärare vilket talar för duglighet och insikt i att bedöma den undersökning som görs. Enligt Axelsson och Magnusson (2012) är det nödvändigt att lärare har kompetens för att kunna bedöma elevernas utbildningsbehov (Axelsson & Magnusson, 2012, s.295).

Trots ovan nämnda positiva möjlighet till skolframgång visar resultaten även på svagheter i kartläggningarna som görs vilket är oroväckande eftersom det inte direkt framkommer vad som kartläggs, hur man gör och vad man använder resultaten till. Det man verkar fokusera på främst är kunskaper på svenska vilket kan vara missvisande för eleven som inte behärskar språket fullt ut. Det ger heller inte rättvisa till vilka kompetenser eleven egentligen har. Vad man gör med elevens goda kunskaper framkommer inte, vilket kan innebära att man missar mycket vetande som eleven har. Det framkommer inte heller någonting om vad eleverna verkligen kunde, om till exempel någon elev hade bra kunskaper trots kort skolbakgrund eller om någon elev hade andra förmågor, talanger eller erfarenheter. Genom att inte kartlägga goda kunskaper har eleverna svårt att bygga vidare på sina kompetenser vilket innebär en stor risk att elevernas erfarenheter inte utvärderas. Det som förvånade mig nämnvärt var att det talades

mest om elevernas undermåliga kunnande vilket kan visa på ett bristtänkande.

Vilken syn på språkkunskap finns på skolan?

En annan positiv möjlighet till skolframgång är att alla nyanlända elever, som inte behärskar det svenska språket, måste undervisas i ämnet svenska som andraspråk enligt rektorns beslut. De lärare som undervisar i ämnet har den utbildning som krävs, vilket är en förutsättning för uppdraget. Detta stämmer väl överens med vad Axelsson & Magnusson (2012) påtalar, att det är viktigt att ämnet genomförs enligt syftet med välutbildade lärare (Axelsson & Magnusson, 2012, s. 346).

Positivt är också att man på skolan organiserat undervisningen av ämnet svenska som andraspråk parallellt med ämnet svenska i schemat vilket innebär att eleverna inte behöver vara ifrån sina klasskamrater mer än nödvändigt.

Vad som också erbjuder positiv möjlighet till skolframgång är att de nyanlända eleverna undervisas i förberedelseklass i enlighet med vad forskningen anser vara behövligt och att eleverna under denna tid har kontakt med jämnåriga kamrater (Axelsson & Magnusson, 2012, s. 295). Eftersom de nyanlända eleverna i förberedelseklassen slussas ut till de praktiskt estetiska ämnena i ett tidigt skede ges eleverna den sociala kontakten med klasskamrater vilket motverkar segregation.

Det som utifrån tidigare forskning (Bunar, 2010, s. 69) kan ses som problematiskt är avsaknaden av studiehandledning på modersmål i undervisningen, vilket är allvarligt och oroväckande. Den väsentligaste bakgrundsfaktorn för skolframgång beskrivs av Axelsson och Magnusson (2012) vara ett starkt utvecklat modersmål. Detta problem är man medveten om och pratar om att man måste bli bättre på att anordna och hitta former för studiehandledning. När och hur man ska lösa problemet nämns inte. Avsaknaden av studiehandledning medför att kunskap går förlorad och eleverna fördröjs i sin språkutveckling och har svårigheter med att klara skolarbetet. I dagsläget hjälper olika lärare de nyanlända eleverna vid språkproblem som uppstår vilket är otillfredsställande eftersom lärarna inte behärskar elevernas modersmål.

En annan problematik som framkommit gäller undervisningen i engelska. Den

anpassas inte helt till engelska vilket visar sig svårt för eleverna som inte behärskar det svenska språket men som behärskar engelska bra, enligt läraren i förberedelseklassen. Lärare i engelska brister i anpassningen av undervisningen och enligt Cummins (1996) kan det innebära att eleven misslyckas. Cummins (1996) menar att eftersom kursinnehållet bygger på svensktalande elevers villkor och att prov är konstruerade utan att ta hänsyn till de nyanlända eleverna är risken stor att dessa elever misslyckas i skolan (Cummins, 1996, s. 140). Brister i anpassning av undervisning för nyanlända elever kan bero på bristande förmåga, saknad kunskap och vilja att genomföra undervisningen enligt målen. Axelsson och Magnusson (2012) påtalar att det finns lagar och förordningar som styr vad som ska omfattas i undervisningen och vilka mål som ska uppnås och att det inte är styrdokument som saknas utan det som saknas är kunskapen, förmågan och viljan att införa dem (Axelsson & Magnusson, 2012, s. 507).

En annan positiv möjlighet till skolframgång är att det finns en medvetenhet och en vilja hos lärare, trots avsaknad av fortbildning, att hjälpa eleverna till kunskapsinhämtande i de olika ämnena. Denna medvetenhet finns, självklart i svenska som andraspråk, i So-ämnet och till viss del i No-ämnet. I So kan sägas att medvetenheten är mer omfattande eftersom läraren anpassar undervisningsmaterialet och samarbetar med lärare i svenska som andraspråk. Det som är värt att notera i detta sammanhang är vikten av fortbildning vilket Axelsson och Magnusson (2012) poängterar är viktigt för alla lärare. Axelsson och Magnusson menar att det är väsentligt att alla lärare genom både grundutbildning och fortbildning erhåller vetskap om flerspråkighet och andraspråksinläring samt erhåller kunskap om ett mångkulturellt förhållningssätt för att lärarna tillsammans med andraspråkslärarna ska kunna planera och stödja utbildningen för den tvåspråkiga eleven (2012, s. 295).

Som avslutning kan jag säga att ett av de viktigaste resultaten som framkommit i min studie visar att de nyanlända eleverna inte får studiehjälp på sitt modersmål som de har rätt till, vilket kan ställa till problem, och är en väsentlig faktor som påverkar elevernas skolframgång.

Ett annat viktigt resultat är att det finns behöriga lärare i svenska som andraspråk,

och som utifrån tidigare forskning förordas vara en viktig förutsättning för skolframgång. Det föreligger en viss medvetenhet bland personal och rektor om att brister finns. Detta kan innebära att möjligheter till förbättringar ges för att de nyanlända eleverna ska tillgodogöra sig undervisningen utifrån utbildningsbehovet som existerar.

De slutsatser jag drar utifrån det ovan sagda, och utifrån min egen förhoppning, är att medvetenheten och den samlade kompetensen som finns hos lärare och rektor, involverade i de nyanlända eleverna, på sikt ska möjliggöra förbättringar för elevernas utbildning så att ytterligare förutsättningar för bra skolutveckling sker.

Annan forskning inom området, när det gäller nyanländas situation i skolan, som skulle vara av intresse att genomföra skulle bestå i att undersöka närmare hur undervisningen sker i klassrummet där nyanlända elever finns. Det vore intressant att se hur man arbetar och om man arbetar språkutvecklande. Denna fortsatta forskning skulle vara angelägen för att ge pedagoger kunskap om hur undervisningen av dessa elever ska utformas för att motverka segregation av våra nyanlända elever i den svenska skolan.

Tackord

Jag vill tacka de intervjuade personerna för deras medverkan och för deras positiva bemötande inför mitt arbete samt för informationen de delgav som gjorde det möjligt för mig att genomföra mitt arbete.

Jag vill även tacka mina vetenskapliga handledare Dorota Lubinska och Åsa Wedin som bistått mig med litteraturtips och konstruktiv respons under uppsatsens framväxt. Ett särskilt tack till dig Åsa för den utomordentliga stöttningen och ditt engagemang!

Referenser

- Axelsson, Monica & Magnusson, Ulrika (2012): ” Forskning om flerspråkighet och kunskapsutveckling under skoltiden. I: *Hyltenstam, Kenneth, Axelsson Monica & Lindberg Inger (red). Flerspråkighet - En forskningsöversikt.* Vetenskapsrådet. Rapport, 2012:5
- Axelsson, Monica, (2004): ”Skolframgång och tvåspråkig utbildning”. I: *Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red). Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle.* Lund: Studentlitteratur..
- Backman, Jarl, (2009): *Rapporter och uppsatser.* Upplaga 2:5. Lund: Studentlitteratur
- Baker, Colin, (2011): *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism.* 5th Edition. USA: McNaughton & Gunn Ltd
- Bunar, Nihad, (2010): *Nyanlända och lärande - En forskningsöversikt om nyanlända elever i den svenska skolan.* Vetenskapsrådet. Rapport 6:2010
- Carlsson, Git, (2012): *Andraspråksundervisning. Organisation och språkpolicy inom skolan för elever med annat modersmål än svenska.* B-uppsats. Luleå tekniska universitet.
- Cohen, L., Manion, L. & Morisson, K. (2011/2007): *Research Methods in Education.* London: Routledge.
- Cummins, Jim, (1996): *Negotiating Identities – Education for Empowerment in a Diverse Society.* Ontario, Kanada: California Association for Bilingual Education.
- Cummins, Jim, (2001): Andraspråksundervisning för skolframgång – en modell för utveckling av skolans språkpolicy. I: *Nauclet, Kerstin (red) Symposium 2000 – Ett andraspråksperspektiv på lärande.*
<http://www.andrasprak.su.se/pub/jsp/polopoly.jsp?d=15913&a=90428>
(Hämtad 2012-03-22)
- Denscombe, Martyn, (2009): *Forskningshandboken.* Upplaga 2:3. Lund: Studentlitteratur.
- Fridlund, Lena. (2011): *Interkulturell undervisning – ett pedagogiskt dilemma. Talet om undervisning i svenska som andraspråk och i förberedelseklasser.* Diss. Göteborgs universitet.
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/25382/1/gupea_2077_25382_1.pdf
(Hämtad 2013-02-14).
- Hyltenstam, Kenneth & Milani, Tommaso M, (2012): Flerspråkighetens sociopolitiska och sociokulturella ramar. I: *Hyltenstam, Kenneth, Axelsson Monica & Lindberg Inger (red). Flerspråkighet - En forskningsöversikt.* Vetenskapsrådet. Rapport, 2012:5

- Högskolan Dalarna, (1990): "*Forskningsetiska principer – inom humanistisk - samhällsvetenskaplig forskning*"
<http://www.du.se/PageFiles/3892/HSFR.pdf>
(Hämtad 2013-05-25)
- Skolinspektionen, (2009): *Utbildning för nyanlända elever - rätten till en god utbildning i en trygg miljö. Rapport 2009:3*
<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Kvalitetsgranskning/Nyanlanda-elever/Nyanlandaelever.pdf>
(Hämtad 2012-03-27)
- Skolverket, 2008: *Med annat modersmål: Elever i grundskolan och skolans verksamhet. Stockholm: Fritzes.*
- Sveriges Riksdag, (1994)
http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Grundskoleforordning-1994119_sfs-1994-1194/ (Hämtad 2013-12-28).
- Sveriges riksdag, (2012)
http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Utreddingar/Departementsserien/Utbildning-for-nyanlanda-eleve_H1B46/?html=true
(Hämtad 2013-12-29)
- Vetenskapsrådet, (2012): *Flerspråkighet – En forskningsöversikt. Rapport 2012:5*
<http://www.vr.se/download/18.7257118313b2995b0f2167d/1355394138985/Flerspr%C3%A5kighet+-+En+forsknings%C3%B6versikt.pdf>
(Hämtad 2013-08-22)
- Widerberg, Karin, (2002): *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1

Information om deltagande i intervju om invandrarelevs skolsituation.

Jag läser nu kursen Svenska som andraspråk III, 30 högskolepoäng, vid Högskolan Dalarna och denna undersökning ingår i utbildningen som uppsats, 15 högskolepoäng.

Syftet med undersökningen är att ta reda på hur invandrarelever tas emot i grundskolan i en kommun i Norrbotten samt att belysa hur deras skolsituation ser ut i verksamheten. Med invandrarelever menas ensamkommande flyktingbarn och ungdomar samt nyanlända barn och ungdomar.

Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning för att bidra med kunskaper som är av intresse för undersökningen och som innebär att närvara vid en intervju och svara på frågor i relation till syftet.

Intervjun kommer att ta cirka 30-45 minuter och spelas in på en MP-3 spelare. Jag försäkrar att det endast är jag som kommer att lyssna på inspelningen och att data kommer att presenteras så att ingen enskild person kan identifieras. Efter arbetets avslutande kommer materialet att förstöras

Ditt deltagande i undersökningen är helt frivilligt. Du kan när som helst avbryta ditt deltagande utan närmare motivering.

Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats vid Högskolan Dalarna inom ämnet svenska som andraspråk. Om intresse finns kan du få ta del av den färdiga uppsatsen.

Ytterligare upplysningar lämnas av nedanstående ansvariga.

Rosvik 24/4-2013

Student

Git Carlsson, 070-3691338, v13gitka@du.se

Handledare

Dorota Lubinska, 023-778055, dlu@du.se

Bilaga 2

Intervjufrågor vårterminen 2013

Frågor till rektor och lärare i svenska som andraspråk:

1. Hur tar ni emot invandrareleverna vid ankomsten till skolan?
2. Hur ser kartläggning ut av elevernas tidigare skolkunskaper ut?
3. Hur organiseras undervisningen i svenska som andraspråk?
4. Finns behöriga lärare inom ämnet?
5. Finns modersmåslärare?
6. Erbjuds studiehandledning på modersmålet i undervisningen?
7. Hur är den organiserad?
8. Hur går urvalet till när beslut om vilka elever som skall läsa svenska som andraspråk tas?
9. Hur bedrivs undervisning i kärnämnen för invandrarelever?
10. Har du någonting annat att tillägga?

Frågor till modersmåslärare:

Vad är din roll som modersmåslärare?

Följdfråga: Har du någonting annat att tillägga?

Frågor till kärnämneslärare:

1. Hur bedrivs undervisningen av invandrarelever i dina ämnen?
2. Sker något samarbete med lärare i svenska som andraspråk?
3. Har du erbjudits någon form av fortbildning för att bedriva ämnesundervisning för just denna typ av elever?
4. Följdfråga: Har du någonting annat att tillägga?

